

บทที่ 2

ลักษณะการผลิต และการตลาดของสับปะรด

2.1 ความรู้ทั่วไปเกี่ยวกับสับปะรด⁶

สับปะรด หรือภาษาอังกฤษเรียกว่า " Pineapple " เป็นผลไม้เมืองร้อน และเป็นพืชเศรษฐกิจที่มีความสำคัญอยู่ในตระกูล Bromeliaceae เป็นพืชใบเลี้ยงเดี่ยว มีระบบรากอาหารอยู่ใต้ดิน สับปะรดต้องการอากาศค่อนข้างร้อนอุณหภูมิที่เหมาะสมอยู่ระหว่าง 23.9-29.4 องศาเซลเซียส ปริมาณน้ำฝนที่ต้องการอยู่ในช่วง 1,000-1,500 มิลลิเมตรต่อปี แต่ต้องตกกระจายสม่ำเสมอตลอดปี และมีความชื้นในอากาศสูง

สับปะรดขึ้นได้ในดินแทบทุกชนิดที่ระบายน้ำดีแต่ชอบ ดินร่วน ดินร่วนปนทราย ดินปนลูกรัง ดินทรายชายทะเล และชอบที่ลาดเทเช่น ที่ลาดเชิงเขา สภาพความเป็นกรด-ด่าง ของดินควรเป็นกรดเล็กน้อย คือ ตั้งแต่ 4.5 - 5.5 แต่ไม่เกิน 6.0 แหล่งปลูกสับปะรดที่สำคัญของไทยอยู่ในบริเวณพื้นที่ที่อยู่ใกล้ทะเลได้แก่ จังหวัดประจวบคีรีขันธ์ เพชรบุรี ชลบุรี ระยอง ฉะเชิงเทรา จันทบุรี ตราด และจังหวัดต่าง ๆ ในภาคใต้ เช่น ภูเก็ต พังงา ชุมพร ซึ่งนิยมปลูกในสวนยาง

ปัจจุบันมีการปลูกสับปะรดในจังหวัดต่าง ๆ ในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ บริเวณริมแม่น้ำโขง และอีกหลายจังหวัดในภาคเหนือ การปลูกสับปะรดในพื้นที่ที่อยู่ใกล้ทะเลนี้จะต้องคำนึงถึง ความชื้นในอากาศเป็นสำคัญ เพราะจะมีผลต่อการเจริญเติบโต และคุณภาพของผลสับปะรดดังนั้น ควรเลือกปลูกในบริเวณที่มีความชื้นในอากาศสูง เช่น ที่ราบระหว่างภูเขา ที่ลาดเชิงเขา บริเวณใกล้ป่าหรือแหล่งน้ำ

2.1.1 พันธุ์ที่ปลูกมากในประเทศไทย

พันธุ์ที่ปลูกในประเทศไทยแบ่งออกได้เป็น 5 พันธุ์โดยถือตามลักษณะของต้น ได้ขนาด โตเต็มที่ และแข็งแรงสมบูรณ์เป็นบรรทัดฐานดังนี้คือ

1. พันธุ์ปัตตาเวีย

พันธุ์นี้รู้จักแพร่หลายในนามสับปะรดศรีราชา และ ชื่ออื่น ๆ เช่น ปราณบุรี สามร้อยยอด ปลูกกันมากเพื่อโรงงานอุตสาหกรรม แหล่งปลูกที่สำคัญคือ ประจวบคีรีขันธ์ ชลบุรี เพชรบุรี ลำปาง และการปลูกกันทั่วไปเพื่อขายผลสดเพราะมีรสหวานฉ่ำมีน้ำมาก ลักษณะทั่ว ๆ

⁶ www.doae.go.th

ไปคือ มีใบสีเขียวเข้ม และเป็นร่องตรงกลางผิวใบด้านบนเป็นมันเงา ส่วนใต้ใบจะมีสีออกเทาเงิน ตรงบริเวณกลางใบมักมีสีแดงอมน้ำตาล ขอบใบเรียบมีหนามเล็กน้อยบริเวณปลายใบ กลีบดอกสีม่วงอมน้ำเงิน ผลมีขนาดและรูปร่างต่างกันไป มีน้ำหนักผลอยู่ระหว่าง 2-6 กิโลกรัม แต่โดยปกติทั่วไปประมาณ 2.5 กิโลกรัม เปลือกผลเมื่อคิบสีเขียวคล้ำ เมื่อแก่จัดจะเปลี่ยนเป็นสีเหลืองอมส้มทางด้านล่างของผลประมาณครึ่งผล ก้านผลสั้นมีใ้ใหญ่เนื้อเหลืองอ่อนแต่จะเปลี่ยนเป็นสีเข้มในฤดูร้อน รสชาติดี

2. พันธุ์อินทรชิต

เป็นพันธุ์พื้นเมืองที่เก่าแก่ที่สุดในประเทศไทย ปลูกกันกระจายกระจายทั่วไป แหล่งปลูกที่สำคัญได้แก่จังหวัดฉะเชิงเทรา ลักษณะทั่ว ๆ ไป คือขอบใบจะมีหนามแหลมร่างโค้งงอสีน้ำตาลอมแดง ใบสีเขียวอ่อนไม่เป็นมัน ขอบใบทั้ง 2 ข้างมีแถบสีแดงอมน้ำตาลตามแนวยาวใต้ใบจะมีสีเขียวออกขาว และมีวาวออกสีน้ำเงินกลีบดอกสีม่วงเข้ม ผลมีขนาดเล็กกว่าพันธุ์ปัตตาเวีย รสหวานอ่อน มีตะเกียงติดอยู่ ที่ก้านผล เปลือกผลเหนียวแน่นทนทานต่อการขนส่งเหมาะสำหรับบริโภคสด

3. พันธุ์ขาว

เป็นพันธุ์พื้นเมือง เกษตรนิยมปลูกพันธุ์นี้ร่วมกับพันธุ์อินทรชิต เข้าใจว่าจะกลายพันธุ์มาจากพันธุ์อินทรชิต แหล่งปลูกที่สำคัญคือ ฉะเชิงเทรา ลักษณะทั่ว ๆ ไป มีใบสีเขียวอมเหลืองหรือเขียวใบไม้ ทรงพุ่มเตี้ยใบแคบและสั้นกว่าพันธุ์อินทรชิต ขอบใบมีหนามโค้งงอเข้าสู่ปลายใบ โคนกลีบดอกสีม่วงอ่อน ปลายกลีบสีม่วงอมชมพู เนื้อผลสีเหลืองทอง รสหวานอ่อน ผลมักมีหลายลูก คุณภาพของเนื้อไม้ค่อนข้างดี ผลมีขนาดปานกลาง น้ำหนักเฉลี่ย 0.85 กิโลกรัม มีลักษณะเป็นทรงกระบอก มีตาเล็กทำให้ผลผ่าง่าย

4. พันธุ์เก็ดหรือสวี

ปลูกกันมากในสวนยางจังหวัดภูเก็ต ชุมพร นครศรีธรรมราช และตราด โดยปลูกระหว่างแถวยางรุ่นที่ยังมีอายุน้อยเพื่อเก็บผลขายก่อนกรีดยาง มีชื่ออื่น ๆ อีกเช่น พันธุ์ชุมพร พันธุ์สวี พันธุ์ตราดสีทอง ลักษณะทั่ว ๆ ไป ใบสีเขียวอ่อนและมีแถบสีแดงในตอนกลางและปลายในขอบใบมีหนามสีแดงแคบและยาวกว่าพันธุ์อินทรชิต และ พันธุ์ขาวกลีบดอก สีม่วงอ่อน ผลมีขนาดเล็กกว่าทุกพันธุ์ที่กล่าวมาตาเล็กเปลือกหนา เนื้อหวานกรอบสีเหลืองเข้ม เยื่อใยน้อย มีกลิ่นหอมเหมาะสำหรับบริโภคสด เป็นที่นิยมมากในภาคใต้

5. พันธุ์นางแลหรือน้ำผึ้ง

ปลูกมากในจังหวัดเชียงราย ลักษณะทั่ว ๆ ไป คล้ายคลึงกับพันธุ์ปีตดาเวีย แต่มีรูปร่างของผลทรงกลมกว่าพันธุ์ปีตดาเวีย ตาฉุน เปลือกบางกว่าและรสหวานจัดกว่าพันธุ์ปีตดาเวีย ผลแก่มีเนื้อในสีเหลืองเข้ม มีเยื่อใยน้อยเหมาะสำหรับบริโภคสด เป็นที่นิยมมากในภาคเหนือ ผลมีเปลือกบางมาก ขนส่งทางไกลไม่ดีนัก

2.1.2 ส่วนขยายพันธุ์และการขยายพันธุ์

ส่วนต่าง ๆ ที่ใช้ในการขยายพันธุ์สับปะรด มีดังนี้

1. หน่อดิน เกิดจากตาที่อยู่ในบริเวณลำต้นใต้ดิน ซึ่งจะเริ่มแทงขึ้นมาพื้นผิวดิน หลังจากเกิดการสร้างดอกแล้วมีจำนวนน้อย รูปทรงเล็กเรียว ใบยาวกว่าหน่อข้าง

2. หน่อข้าง เกิดจากตาที่พักตัวอยู่บนลำต้นในบริเวณ โคนใบ หน่อข้างเหล่านี้จะมีน้ำหนักต่างกันไปตั้งแต่ 0.5-1 กิโลกรัม ให้ผลเมื่อมีอายุ 14-18 เดือน ใช้ขยายพันธุ์ได้ดี

6. ตะเกียง เกิดจากตาบนก้านผลที่อยู่ในบริเวณ โคนผล ตะเกียงมีน้ำหนักเฉลี่ยอยู่ระหว่าง 0.3-0.5 กิโลกรัม ให้ผลเมื่อมีอายุ 18-20 เดือน

7. จุก เติบโตขึ้นเหนือผลสับปะรดหลังจากดอกโรยไปแล้วจุกจะมีน้ำหนักทั่วไป ตั้งแต่ 0.075-0.2 กิโลกรัม ให้ผลตามธรรมชาติเมื่ออายุ 22-24 เดือน

เมื่อเก็บผลสับปะรด ก็จะปลิดจุกออกจากผล และหลังจากเก็บเกี่ยวผลไปแล้ว ระยะเวลาประมาณ 6 สัปดาห์ ก็จะปลิดหน่อออกจากต้น หน่อที่มีขนาดเหมาะแก่การขยายพันธุ์คือ มีความยาวประมาณ 50 - 75 เซนติเมตร หลังจากเก็บหน่อ, ตะเกียงหรือจุกมาแล้ว ให้นำมาผึ่งแดด โดยคว่ำยอดลงสู่พื้นดิน ให้โคนผลได้รับแสงแดดจนรอยแผลแห้งรัดตัวเป็นการฆ่าเชื้อโรคด้วย แล้วนำมามัดรวมกันเป็นกองเพื่อรอการปลูกหรือนำไปขายต่อไป ก่อนปลูกต้องลอกกาบใบล่างออก 3-4 ชั้น เพื่อให้รากแทงออกมาได้สะดวกและเร็วขึ้น

2.1.3 ฤดูกาลปลูกสับปะรด

ในประเทศไทย สามารถปลูกสับปะรดได้เกือบตลอดปี ยกเว้นช่วงฝนตกหนัก ติดต่อกัน เป็นเวลาหลายวัน เพราะจะเกิดโรคเน่า ควรเตรียมดินให้เสร็จในเดือนธันวาคม และปลูกในเดือนมกราคม - เมษายน ซึ่งมีแสงแดดจ้าและไม่มีฝนชุก แต่ดินยังมีความชุ่มชื้นเพียงพอแก่การเจริญเติบโตในระยะ แรกอยู่ เพื่อกระจายการผลิต และหลีกเลี่ยงการออกผลตามฤดูกาล ทำได้ดังนี้

1. ปลุกในช่วงต้นฤดูแล้ง เดือน พฤศจิกายน ถึง มกราคม

ควรปลุกด้วยหน่อขนาดใหญ่ เพื่อบังคับผลได้ใน เดือนตุลาคมถึง พฤศจิกายน และเก็บเกี่ยวผลเดือน มีนาคม ถึง เมษายน ในกรณีนี้ต้องให้น้ำช่วย ช่วงเดือน มกราคม ถึง มีนาคม (ช่วงที่ผลกำลังโต หลังดอกบานแล้ว)

2. ปลุกช่วงปลายฤดูแล้งถึงต้นฝน เดือน กุมภาพันธ์ ถึง พฤษภาคม

ควรปลุกด้วยจุกเพื่อไม่ให้ออกผลในช่วงฤดูใหญ่ ไปบังคับผลในช่วงเดือน มีนาคม ถึง กรกฎาคม และไปเก็บเกี่ยวผลช่วงเดือน สิงหาคม ถึง ธันวาคม ในกรณีนี้ ต้นที่จะบังคับผลในเดือน มีนาคม ถึง เมษายน ต้องให้น้ำเพื่อให้ต้นสมบูรณ์ ช่วงเดือน ธันวาคม ถึง มีนาคม

3. ปลุกช่วงกลางฝนถึงปลายฝน เดือน มิถุนายน ถึง ตุลาคม

ควรปลุกด้วยหน่อทุกขนาด โดยปกติแล้วต้นสับประดจะ ไม่ออกผลในช่วงฤดูฝน (ถ้าออกก็น้อยมาก) ปลุกช่วงนี้จะบังคับผลตั้งแต่เดือน เมษายน ถึง พฤศจิกายน และไปเก็บผลในช่วงเดือน กันยายน ถึง มีนาคม ในกรณีที่บังคับผลในเดือน สิงหาคม ถึง ตุลาคม ควรให้น้ำในช่วงเดือน ธันวาคม ถึง กุมภาพันธ์

2.2 การปลุกสับประดเพื่อส่งโรงงาน

2.2.1 การเตรียมดิน

เนื่องจากสับประดเป็นพืชหลายฤดู กว่าจอร์จะแปลงปลุกใหม่กินเวลานานถึง 4-5 ปี ซึ่งจะเก็บผลได้ถึง 3 ครั้ง แต่การเก็บผลในรอบที่ 3 มักจะลดลงอย่างมากถ้าหากมีการปฏิบัติดูแลรักษาไม่เพียงพอ จึงนิยมเก็บผลเพียง 2 ครั้ง ก็จอร์แปลงเพื่อปลุกใหม่ ดังนั้นการเตรียมดิน ต้องเตรียมอย่างดี การปรับระดับให้เรียบเป็นสิ่งจำเป็น เพราะจะทำให้ไม่มีน้ำท่วมขัง การไถดินให้ลึก จะช่วยให้การระบายน้ำและอากาศในดินเป็นไปอย่างสะดวก เป็นสิ่งที่ต้องปฏิบัติทุกครั้งที่จอร์แปลงเพื่อปลุกใหม่

การเตรียมดินสำหรับการปลุกสับประदनั้น หากเป็นที่เปิดใหม่มักใช้รถไถคันแรกไม่ใหญ่ ๆ ให้ไพล่ขึ้นมาแล้วจุดไฟเผา ต่อจากนั้นไถดินให้ลึก 20-30 เซนติเมตร ไถพรวนอีก 2-3 ครั้ง จนซากต้นไม้อายุกลายเป็นชั้นเล็กชั้นน้อย ปล่อยทิ้งเอาไว้ระยะหนึ่ง เพื่อให้เศษซากพืชเน่าสลายในดิน แล้วปรับระดับให้เรียบเสมอ แล้วจึงไถดินให้ลึกถึงระดับ 40-50 เซนติเมตร เป็นการเปิดหน้าดินให้ลึกเพื่อระบายน้ำและอากาศหากดินเป็นแปลงสับประดเก่าใช้รถแทรกเตอร์ลากพรวน งานไถกลับไปมาจนดินและใบแห้งกลายเป็นชั้นเล็กชั้นน้อยไถกลับเศษดินและใบสับประदनั้นลงในดินปล่อยเอาไว้สัก ระยะหนึ่งเพื่อให้เนาเปื่อยเป็นอินทรีย์วัตถุและเป็นการปรับโครงสร้างของ

ดินให้ดีขึ้น แล้วจึงไถดินให้ลึก 40 - 50 เซนติเมตร และใช้พรวนงานไถอีกครั้งเมื่อไถเสร็จระยะเวลาที่จะปลูก

2.2.2 การเตรียมหน่อพันธุ์ก่อนปลูก

การคัดขนาดหน่อหรือจุกก่อนปลูก

ถือว่าจำเป็นอย่างยิ่งในการปลูกสับปะรด ควรจะมีการคัดขนาดแบ่งเป็นกลุ่มอย่างชัดเจน และมีขนาดเท่า ๆ กัน และปลูกเป็นแปลง ๆ หรือชุด ๆ ไป จะทำให้การเติบโตของต้นสม่ำเสมอทั้งแปลง ใ้ปุ๋ยแต่ละต้นได้พร้อมกันและใ้ปริมาณต่อต้นเท่าๆกัน บังคับผลได้พร้อมกันทั้งแปลง ง่ายต่อการบำรุงรักษา สับปะรดแก่พร้อมกัน ง่ายต่อการประเมินผลผลิตและเก็บเกี่ยว

ตารางที่ 1 แสดงขนาดของหน่อ

ขนาด	น้ำหนัก (กรัม)	ความยาว - สูง (ซม.)
เล็ก	300 - 500	30 - 50
กลาง	500 - 700	50 - 75 เป็นขนาดที่เหมาะสมที่สุด
ใหญ่	700 - 900	65 - 85
ใหญ่มาก	มากกว่า 900	มากกว่า 70

ที่มา : กรมส่งเสริมการเกษตร

ตารางที่ 2 แสดงขนาดของจุก

ขนาด	น้ำหนัก (กรัม)
เล็ก	100 - 200
กลาง	200 - 300 เป็นขนาดที่เหมาะสมที่สุด
ใหญ่	300 - 400
ใหญ่มาก	มากกว่า 400

ที่มา : กรมส่งเสริมการเกษตร

การชุบหน่อหรือจุกด้วยสารเคมีก่อนปลูก

เป็นการลดอัตราการสูญเสียของต้น อันเนื่องมาจากโรคยอดเน่า หรือคั้นเน่า ทั้งเป็นการประหยัดแรงงานและเวลาในการปลูกหน่อซ่อมแซมใหม่อีกด้วย การชุบหน่ออาจทำได้

โดยเครื่องจักรอัตโนมัติ แต่เกษตรกรโดยทั่วไปอาจใช้ถึง 200 ลิตร แล้วผ่าครึ่งหรือสร้างบ่อซีเมนต์ขนาดย่อม ๆ ใช้เป็นที่ขุบหน่อก็จะสะดวกยิ่งขึ้น

สำหรับสารเคมีกันเชื้อรา และอัตราที่ใช้โดยเลือกใช้เพียงอย่างใดอย่างหนึ่ง มีดังนี้

1. แคปตาโฟล เช่น ไดโฟลาแทน 80% อัตรา 60-120 กรัมต่อน้ำ 20 ลิตร หรือ 86 กรัมต่อน้ำ 8.6 ลิตร ขุบได้ 1,000 หน่อ

2. ฟอสเอทิล อลูมิเนียม เช่น อาลีเอท อัตรา 20 กรัมต่อน้ำ 20 ลิตร

3. เมตาแลกซิล เช่น ริโดมิล อัตรา 30-45 กรัมต่อน้ำ 20 ลิตร

ถ้าพบเพลี้ยแป้งมากับหน่อพันธุ์ควรผสมสารฆ่าแมลงมาลาไรออน อัตรา 20 ซีซี ต่อน้ำ 20 ลิตร ลงไปในสารขุบหน่อพันธุ์ด้วยโดยจุ่มหน่อพันธุ์ให้ชุ่มก่อนปลูก จุ่มนานประมาณ 3 นาที และถ้าปลูกไปแล้ว หากมีฝนตกชุก ควรใช้สารเคมีดังกล่าวอย่างใดอย่างหนึ่งฉีดซ้ำอีกทั่วทั้งแปลง ในกรณีปลูกซ่อมหรือปลูกปริมาณน้อย การขุบหน่อพันธุ์อาจจะสิ้นเปลือง ใช้วิธีหยอดยอดก็ได้ โดยใช้อาลีเอท 20 กรัมต่อน้ำ 20 ลิตร ใช้หยอดยอดละ 50 ซีซี หรือเต็มยอด ให้ทำทันทีหลังจากปลูกสำเร็จสามารถป้องกันโรคได้นานประมาณ 4 เดือน

2.2.3 วิธีการปลูกสับประรด

ในการปลูกสับประรดมี 2 วิธีคือการปลูกแถวเดียว เหมาะสำหรับการปลูกจำหน่ายสด เพราะจะได้ผลได้น้ำหนักมาก และราคาดี มีหน่อมาก การปลูกแบบแถวคู่ เป็นวิธีการปลูกเพื่อส่งเสริมสำหรับป้อนโรงงานอุตสาหกรรมผลิตสับประรดกระป๋อง เพราะการปลูกแบบนี้ให้ผลต่อไร่สูง โดยจะร่นระยะปลูกและเพิ่มจำนวนหน่อพันธุ์ที่ใช้ปลูกให้มากขึ้นเป็นการจำกัดขนาดของผลไม้ไม่ให้ใหญ่เกินไปได้มาตรฐานตรงกับความต้องการของโรงงานและไม่ให้มีส่วนเกินที่ไร้ประโยชน์เพิ่มขึ้น การปลูกในฤดูฝนควรฝังหน่อให้เอียง 45 องศา เพื่อป้องกันน้ำขังในยอด ถ้าปลูกในฤดูแล้งฝังหน่อให้ตั้งตรง หากมีเครื่องมือช่วยปลูกซึ่งเป็นเหล็กด้ายมีดปลายแหลมช่วยเปิดหลุมจะทำให้สะดวกและรวดเร็วกว่าใช้จอบเฉื่อยแล้ว ผู้ปลูก 1 คน สามารถปลูกได้วันละ 5,000-7,000 หน่อ การปลูกส่วนใหญ่มักปลูกเป็นแถวคู่ฝังหน่อให้ลึก 15-20 เซนติเมตร ใช้ระยะปลูกแตกต่างกันไปตามวัตถุประสงค์ เช่น การปลูกบนร่องเพื่อช่วยระบายน้ำ และป้องกันโรคโคนเน่า การปลูกสับประรดแซมในสวนไม้ผล หรือการปลูกสับประรดแซมในสวนยางพารา

ลักษณะของผลสับประรดที่โรงงานต้องการผลต้องไม่แก่จัดเกินไปผลทรงกระบอกแกนเล็ก เส้นผ่าศูนย์กลางอยู่ระหว่าง 4-6 นิ้ว หรือมีน้ำหนักผลอยู่ระหว่าง 0.8-3.0 กิโลกรัม ลักษณะผลเช่นนี้จะได้ราคาดี คือ ใช้ระยะต้นในแถวคู่ห่างกัน 22 เซนติเมตร ระยะแถว 45 เซนติเมตร เว้นทางเดินระหว่างแถวกว้าง 75 เซนติเมตร ซึ่งต้องใช้หน่อพันธุ์มากถึง 12,000-13,000 หน่อต่อไร่

สำหรับเทคนิคในด้านการปลูกสับปะรดโรงงานนั้น หากจะปล่อยให้สับปะรดออกผลเองตามธรรมชาติแล้ว จะทำให้ผลไม่สม่ำเสมอ กล่าวคือ บางฤดูมีผลผลิตออกมามากเกินไป จะทำให้ชาวไร่ถูกกดราคาจากโรงงาน ดังนั้นชาวไร่บางกลุ่มจึงมีวิธีการปลูกโดยใช้เทคโนโลยีสมัยใหม่ โดยใช้สารเคมีบังคับให้ออกดอกก่อนกำหนดได้โดยใช้ ถ่านแก๊ส (calcium carbide) กล่าวคือสับปะรดรุ่นแรกจะหยุดแก๊ส เมื่ออายุประมาณ 7-8 เดือน และหลังจากนั้น 5-6 เดือน ก็จะเก็บเกี่ยวไว้ ซึ่งรวมอายุตั้งแต่ปลูก ถึงเก็บเกี่ยวการปลูกสับปะรดแบบหยุดแก๊สประมาณ 14-15 เดือน ซึ่งเร็วกว่าการปลูกแบบธรรมชาติประมาณ 3-4 เดือน แต่การหยุดแก๊สเร่งการออกผลนี้จะได้ผลดี เมื่อสับปะรดต้องสมบูรณ์เต็มที่ สภาพดินฟ้าอากาศเหมาะสม สำหรับการหยุดแก๊สของสับปะรดรุ่นที่ 2 และ 3 จะได้ผลเร็วกว่ารุ่นแรก อายุที่เก็บเกี่ยวได้ใช้เวลาประมาณ 1 ปี

2.2.4 การควบคุมและกำจัดวัชพืช

ในปัจจุบันนิยมใช้สารเคมีกำจัดวัชพืชมากกว่าใช้แรงงาน เพราะประหยัดและรวดเร็ว หากทำการควบคุมวัชพืชได้ดี สามารถเพิ่มผลผลิตได้มากกว่าเดิมถึง 1 ใน 4 เท่าตัว การใช้แรงงานคนกำจัดวัชพืชโดยถากด้วยจอบ ต้องทำไม่ต่ำกว่า 8 ครั้งต่อ 1 ฤดูปลูก การใช้จอบจะรบกวนระบบรากของสับปะรดทำให้การเจริญเติบโตของต้นและคุณภาพของผลผลิตต่ำกว่าใช้สารเคมี สารเคมีกำจัดวัชพืชที่นิยมใช้ในแปลงสับปะรด ได้แก่ ไดยูรอน เช่น คาร์แมกซ์ ซึ่งเป็นสารเคมีคุมวัชพืชใบกว้างได้ผลดี ใช้ฉีดพ่นก่อนวัชพืชจะงอก และ โบรมาซิด เช่น โบรมิกซ์ ซึ่งเป็นสารเคมีฆ่าวัชพืชใบแคบได้ผลดีใช้ฉีดพ่นในแปลงสับปะรด เมื่อมีวัชพืชงอกขึ้นมาแล้วหรือจะใช้ทั้ง 2 ชนิดผสมกัน โดยใช้โบรมาซิด 363 กรัม และ ไดยูรอน 363 กรัม ผสมน้ำฉีดพ่นในเนื้อที่ 1 ไร่ ฉีดทันทีหลังจากปลูกสับปะรดแล้ว สามารถควบคุมวัชพืชทั้งชนิดใบแคบและใบกว้างอื่น ๆ ได้นานถึง 4 เดือน

การใช้สารเคมีกำจัด วัชพืช ควรผสมสารจับใบลงไปประมาณ 0.1-0.3 % โดยปริมาณ จะช่วยเพิ่มประสิทธิภาพให้ดียิ่งขึ้น อาจพ่นซ้ำอีก 1 ครั้ง เมื่อพบว่าวัชพืชงอกขึ้นมา โดยพ่นหมดทั้งแปลง หรือ เฉพาะจุดก็ได้ ภายหลังจากการใช้สารเคมีเร่งดอกสับปะรดแล้วห้ามใช้สารเคมีกำจัดวัชพืชจนกว่าจะเก็บผลเสร็จสิ้น

2.2.5 การใช้สารเคมีเร่งการออกดอกในสับปะรด

เนื่องจากสับปะรดมีอายุการออกดอกค่อนข้างช้า และไม่สม่ำเสมอซึ่งมีผลไปถึงการเก็บผลด้วย แต่ในบรรดาพืชมีดอกทั้งหลาย สับปะรดนับว่าเป็นพืชที่ใช้สารเคมีเร่งให้ออกดอกก่อนกำหนดได้ง่าย สารเคมีที่ใช้เร่งดอกสับปะรด ที่นิยมใช้กันมากได้แก่

1. เอทธิฟอน

เป็นสารเคมีที่ให้ก๊าซเอทธิลีนโดยตรง เมื่อเอทธิฟอนเข้าไปในเนื้อเยื่อสับปะรด จะแตกตัวปล่อยเอทธิลีนออกมา เอทธิลีนเป็นตัวชักนำให้เกิดการสร้างตาออกขึ้น ซึ่งจะทำให้เก็บผลได้ก่อนกำหนดประมาณ 2 เดือน เอทธิฟอน มีชื่อการค้าหลายชื่อ แต่ที่นิยมคือ อิเทรล (39.5% เอทธิฟอน) โดยใช้ในอัตรา 8 ซีซีต่อน้ำ 20 ลิตร และเติมปุ๋ยยูเรียอีก 300 กรัม ผสมให้เข้ากันดีแล้ว ใช้หยอดขอดหรือฉีดพ่น ต้นละ 70-80 ซีซี หยอด 2 ครั้ง ห่างกัน 5-7 วัน สารนี้เมื่อผสมน้ำแล้วต้องใช้ทันทีอย่างช้าไม่เกิน 2 ชั่วโมง มิฉะนั้นสารเคมีจะลดประสิทธิภาพลงเวลาที่เหมาะสมในการหยอด คือ ตอนเช้ามีด และต้นสับปะรดต้องมีลักษณะพร้อมที่จะออกดอก หากฝนตกมาภายใน 2 ชั่วโมงหลังการใช้สารนี้ให้ทำซ้ำอีกครั้ง ให้เร็วเท่าที่จะทำได้

ปริมาณการใช้เอทธิฟอน จะมากหรือน้อยขึ้นอยู่กับ ฤดูกาลและขนาดต้นของสับปะรด ถ้าต้นสมบูรณ์มากให้ใช้ปริมาณมากขึ้นหรือหากจำเป็นต้องหยอดขอดในตอนกลางคืนช่วงที่มีอากาศร้อนอบอ้าว ให้ใช้ปริมาณมากขึ้นอีกเท่าตัว

2. ถ่านแก๊สแคลเซียมคาร์ไบด์ (บางที่เรียกว่าถ่านเหม็น)

การใช้แคลเซียมคาร์ไบด์ เร่งดอกสับปะรดเป็นที่นิยมกันมาก เพราะหาง่าย และราคาไม่แพง แต่การใช้จะได้ ผลดีนั้น ต้นสับปะรดจะต้องมีลักษณะพร้อมที่จะออกดอก คือ มีอายุระหว่าง 7-8 เดือน หรือมีโคนต้นที่อวบใหญ่ ปริมาณน้ำหนักของต้น 2.5 กิโลกรัมขึ้นไป หรือมีใบ 45 ใบขึ้นไป จึงใช้สารเร่งดอกได้ผล

การใช้แคลเซียมคาร์ไบด์ เพื่อเร่งดอกสับปะรดนั้น ปัจจุบันมีชนิดเกลือดีสำเร็จรูป เพื่อให้ใช้ได้ง่าย โดยใช้อัตรา 200-250 กรัมต่อน้ำ 20 ลิตร ปล่อยให้เดือดเต็มที่แล้วนำไปหยอดสับปะรดต้นละ 70-80 ซีซี (ถ้าเป็นแปลงสับปะรดต่อหยอดต้นละ 80-90 ซีซี) ทำการหยอด 2 ครั้ง ห่างกัน 5-7 วัน ควรทำในเวลาเช้ามีดหรือตอนเย็นเพราะถ้าทำในตอนกลางวันจะ ได้ผลไม่ดีนัก หากฝนตกมาภายใน 2 ชั่วโมงหลังการใช้สารนี้ ให้ทำซ้ำอีกครั้ง ให้เร็วเท่าที่จะทำได้

หลังจากหยอดสารเร่งประมาณ 40-45 วัน จะเริ่มเห็นสับปะรดเป็นจุดแดงอยู่ภายในยอด ต่อมา 60-70 วัน จะเห็นผลสับปะรดขนาดเล็กทรงกลมสีแดง โผล่ขึ้นจากยอด อาจมีดอกสีม่วงอยู่ด้วยดอกจะเริ่มบานจากฐานไปยอดลูก ประมาณ 90 วัน ดอกสีม่วงจะแห้ง แล้วเข้าสู่ช่วงการขยายขนาดผลซึ่งจะขึ้นอยู่กับความชื้นและธาตุอาหารที่ต้นสับปะรดได้รับในระหว่างการเจริญเติบโตของผล

2.2.6 โรค-แมลงศัตรูและการป้องกันกำจัด

ปกติสับปะรดมักปลูกซ้ำที่เดิม อยู่ตลอดปีเพียงพืชเดียวโดด ๆ จึงเป็นโอกาสที่โรคแมลงศัตรูจะระบาดเพิ่มขึ้นเรื่อย ๆ ตลอดจนโรคมักมีโอกาสปรับตัวให้เข้ากับสภาพการปลูกและการดูแลรักษา ซึ่งปฏิบัติซ้ำซากตลอดมา โรค-แมลงศัตรูที่สำคัญที่ทำความเสียหายให้กับสับปะรดมีดังนี้

(1) โรคยอดเน่าหรือต้นเน่า

เกิดจากเชื้อรา 2 ชนิด ทำความเสียหายร้ายแรงให้กับสับปะรดที่ปลูกในพื้นที่ที่มีการระบายน้ำเลว หรือในช่วงฝนตกชุก และระบาดรุนแรงมากเป็นพิเศษในพื้นที่ที่มีสภาพเป็นค่าง คือ ระดับความเป็นกรด-ด่างของดินสูงกว่า 5.5 ขึ้นไป เชื้อราพักอยู่ในดินได้เป็นเวลาหลายปี เมื่อสภาพแวดล้อมเหมาะสมก็เข้าทำลายสับปะรดได้อีก

อาการ ในแปลงสับปะรดที่มีอายุ 2-3 เดือน อาการเริ่มแรกจะเห็นใบสับปะรดเปลี่ยนจากสีเขียวสดเป็นเขียวอมเหลืองซีด ปลายใบงอเกิดรอยย่นบริเวณตัวใบ ใช้นิ้วดึงส่วนยอดจะหลุดติดมือ โดยง่าย โคนใบที่เน่าจะมีสีขาวอมเหลือง และมีขอบสีน้ำตาล สังกลิ้นเห็บเฉพาะตัวสำหรับสับปะรดที่มีอายุ 6 เดือนขึ้นไป หากดินฟ้าอากาศไม่เหมาะสมก็อาจเกิดโรคนี้ได้ โดยจะแสดงอาการที่ส่วนยอดเท่านั้น ซึ่งเป็นเพราะว่าส่วนยอดมีความอ่อนแอมากที่สุด สับปะรดที่เกิดโรคนี้อาจจะไม่ตาย แต่ทำให้เกิดอาการเตี้ยแคระออกผลล่าช้าหรือไม่ติดผลเลยก็ได้ ในฤดูฝนจะสังเกตอาการได้ยาก มักพบว่าใบตรงกลุ่มกลางต้นจะล้มพับลงมา ทั้ง ๆ ที่ใบเริ่มจะเปลี่ยนสีเขียวเล็กน้อย การเน่าจะมีกลิ่นเหม็นเฉพาะตัว การป้องกันกำจัด ทำได้โดย

1. ปรับปรุงการระบายน้ำในแปลงปลูกให้ดี เช่น ไถดินให้มีความลึกมากขึ้น การยกแปลงให้สูง การปรับระดับพื้นที่ให้ลาดเอียงเล็กน้อย เพื่อไม่ให้น้ำขัง จะช่วยลดความเสียหายลงได้มาก

2. ควรใช้หน่อหรือตะเกียงปลูก เพราะว่าการใช้จุกปลูกจะมีโอกาสเน่าเสียหายได้ง่าย เพราะจุกมีรอยแผลที่โคนขนาดใหญ่กว่า เมื่อเทียบ กับหน่อหรือตะเกียง

3. ปรับระดับความเป็นกรด-ด่างของดินให้ลดต่ำกว่า 5.5 โดยใช้กำมะถันหรือปุ๋ยที่มีฤทธิ์ดักค้ำเป็นกรด เช่น แอม โมเนียมซัลเฟต

4. ก่อนปลูก จุ่มหน่อพันธุ์ ให้จุ่มในสารเคมีป้องกันเชื้อรา และ หลังปลูกไปแล้ว ควร ป้องกัน โรคนี้อีก โดยการใช้สารเคมีดังกล่าวฉีดพ่นที่ยอดทุก ๆ 2 เดือน

(2) โรคผลแกน

เกิดจากเชื้อรา 2 ชนิด โรคนี้อาจพบมากในสับปะรดที่แก่ จนวนจะเก็บผลได้แล้ว

สับปะรดที่ผ่านช่วงแล้งและร้อนเป็นระยะเวลาานาน ๆ สลับกับฝนตกในช่วงผลใกล้จะแก่ จะเกิดโรคนี้ได้มากรวมทั้งการใช้ปุ๋ยยูเรียติดต่อกันในอัตราที่สูงมีแนวโน้มทำให้เกิดโรคนี้ได้

ลักษณะอาการภายนอกผลไม่ค่อยแตกต่างจากสับปะรดที่ปกติ แต่เนื้อภายในผลจะแข็งเป็นไต มีบางส่วนเปลี่ยนเป็นสีน้ำตาล เกิดอาการเป็นหย่อม ๆ หรือแพร่กระจายทั่วทั้งลูกก็ได้ ทำให้ความหวานลดลง สับปะรดที่มีผลขนาดใหญ่จะเป็นโรคนี้มากกว่าผลที่มีขนาดเล็ก การป้องกันกำจัดทำได้โดย

1. โดยลดปริมาณปุ๋ยยูเรีย ให้ใช้ตามอัตราที่แนะนำ
2. ใช้ปุ๋ยสูตร 15-15-15 อัตรา 40 กรัมต่อน้ำ 20 ลิตร ฉีดพ่นทุก ๆ 15 วัน ตั้งแต่ผลสับปะรดอายุได้ 90 วัน จนก่อนเก็บเกี่ยวผล 1 เดือน
3. ฉีดพ่นด้วยสารเตตราเมทิลซีน อัตรา 250 ส่วนในล้านส่วน (ppm) ในช่วงที่ผลสับปะรดเริ่มพัฒนาจนถึงก่อนเก็บเกี่ยว

(3) ไล่เดือนฝอย

จะทำให้เกิดความเสียหายแก่ผลผลิตอย่างมาก โดยเฉพาะในสับปะรด รุ่นที่ 2 หรือ 3 มักจะมีอาการรากปม ซึ่งเกิดจากไล่เดือนฝอยรากปมเป็นส่วนใหญ่ เมื่อไล่เดือนฝอยนี้เข้าทำอันตรายแก่สับปะรดแล้ว เชื้อราโรคเน่าจะเข้าไปทำลายซ้ำเติมได้ การป้องกันกำจัดทำได้โดย

1. ขุดต้นและรากของสับปะรดที่แสดงอาการขึ้นมาเผาทำลาย
2. หลีกเลี่ยงการปลูกสับปะรดซ้ำที่เดิม, ปลูกพืชอื่นหมุนเวียน
3. ปลูกพืชที่มีความต้านทานต่อไล่เดือนฝอย เช่น ดาวเรือง ถั่วลายโครตาเลีย เป็นต้น
4. ใช้สารเคมีอบฆ่าไล่เดือนฝอยในดิน เช่น นิมากอน ดี-ดี-มิกซ์เจอร์ เป็นต้น

(4) เพลี้ยแป้ง

เป็นแมลงตัวเล็กยาวประมาณ 3-4 มิลลิเมตร ลำตัวเป็นปล้องค่อนข้างสั้น มีจี๋ผึ้งคล้ายผงแป้งสีขาวห่อหุ้มตัวและมีเส้นใยยื่นออกจากตัว ตัวเมียไม่มีปีก ตัวผู้มีปีก มักพบเป็นกลุ่มที่ชอกกาบใบ โคนต้นและลำต้น เมื่อปีตัวแมลงจะมีเมือกสีแดงคล้ายเลือดออกมา โดยจะดูดกินน้ำเลี้ยงที่บริเวณ โคนต้นและราก ถ้ามีการทำลายมาก ๆ ต้นและใบจะค่อย ๆ เหี่ยวแห้งอาจถึงตายได้ ทำให้ผลผลิตลดลง ตัวพาหะของเพลี้ยแป้งคือ มดดำ ซึ่งจะคาบเพลี้ยแป้ง มาปล่อยไว้ที่ต้นสับปะรด และอาศัยกินของเหลวที่เพลี้ยแป้งขับถ่ายออกมา

การป้องกันกำจัด ควรทำความเข้าใจไปกับการกำจัดมดดำที่เป็นพาหะของเพลี้ยแป้ง

โดยใช้มาลาโรอนฉีดพ่นหรือจุ่มหน่อก่อนปลูก เพื่อกำจัดเพลี้ยแป้ง และใช้เซฟวินฉีดเป็นแนวกันมดรอบแปลงปลูก ถ้าพบเพลี้ยแป้งในภายหลังปลูกแล้วให้ใช้มาลาโรอนฉีดพ่นในอัตรา 40 ซีซีต่อน้ำ 20 ลิตร เพื่อกำจัดเพลี้ยแป้ง

2.2.7 อาการผิดปกติของสับปะรด

(1) สับปะรดบ้าใบและจุก

เกิดจากการแบ่งเซลล์อย่างรวดเร็วผิดปกติของต้น หรือช่อดอกในระหว่างการเจริญเติบโตมักเกิดเฉพาะส่วนบนของลำต้นก้านผล ผล และจุก ซึ่งทำให้เกิดเป็นสับปะรด 2 จุก อาจเกิดเป็นสับปะรดที่มีทั้งจุกและผลย่อยมากมายหลายร้อยจุก และมีน้ำหนักหลายเท่าของผลปกติก็ได้ ในสับปะรดพันธุ์ขาวมักพบอาการบ้าจุกเสมอสับปะรดที่ปลูกในดินเปิดใหม่ซึ่งมีความอุดมสมบูรณ์สูงจะพบโรคนี้อีกขึ้นเสมอ และอัตราการเกิดจะสูงกว่าสับปะรดซึ่งปลูกในดินที่มีความอุดมสมบูรณ์ต่ำ ในบางกรณีการได้รับน้ำและปุ๋ยอย่างกะทันหันหลังจากที่สับปะรดผ่านช่วงแล้งมานาน และเป็นช่วงที่พร้อมจะออกดอกก็เป็นสาเหตุหนึ่งซึ่งกระตุ้นให้เกิดอาการเช่นนี้ได้

(2) โรคผลไหม้

เกิดเนื่องจากความร้อนจากแสงแดด สับปะรดที่มีก้านผลอ่อนไม่แข็งแรงพอจะรับน้ำหนักผลได้ตามปกติ มักทำให้ผลสับปะรดเอนเอียงไปทางด้านใดด้านหนึ่ง ซึ่งเมื่อได้รับแสงแดดจัดตลอดวัน จะทำให้เซลล์ผิวเปลือกผลตาย ผลจะสุกเพียงด้านเดียว เปลือกและเนื้อในจะมีสีซีดมีรอยแตกในระหว่างผลย่อย ต่อมาจะกลายเป็นรูพรุนและฟ้าม การขาดธาตุทองแดงและสังกะสีก็เป็นสาเหตุหนึ่งทำให้ความทนทานของเปลือกผล ต่อแสงแดดลดลง ทำให้ผิวเปลือกไหม้เกรียมเป็นแห่ง ๆ ได้ วิธีป้องกันโรคนี้อาจใช้หญ้าแห้งหรือฟางข้าวคลุมผลสับปะรดในระยะผลจวนแก่หรือรวบใบสับปะรดขึ้นมาห่อผลแล้วผูกปลายใบไว้เป็นซึ่งจะเป็นวิธีที่ดีที่สุด โดยเฉพาะช่วงเดือนกุมภาพันธ์-มิถุนายนของทุกปี

2.3 การเก็บเกี่ยว

ในประเทศไทยการปลูกสับปะรดสามารถทำได้เกือบตลอดปี ดังนั้นการเก็บผลสับปะรดก็ สามารถทำได้เกือบตลอดทั้งปีเช่นกัน แต่ที่สับปะรดให้ผลชุกที่สุดมี 2 ช่วง คือ ช่วงแรกซึ่งจะเก็บผลได้มาก ช่วงนี้จะอยู่ระหว่างเดือนเมษายน ถึงมิถุนายน และ ช่วงที่สอง ซึ่งจะออกในเดือนตุลาคมถึงธันวาคม การสังเกตผลแก่ของสับปะรด พิจารณาได้จากลักษณะภายนอกผลดังนี้

- ผิวเปลือก จะเปลี่ยนจากสีเขียวเป็นเขียวอมเหลืองอมส้ม หรือเขียวเข้มเป็นมัน

- ใบเล็ก ๆ ของตาย้อย จะเหี่ยวแห้ง เป็นสีน้ำตาลหรือชมพู
- ตาย้อย จะนูนเด่นชัดเรียกว่าคาเต็ม ร่องตาจะตื้นเต็มทีขนาดของผลไม่เพิ่มขึ้นอีก
- คมกลืน ผลสับปะรดแก่จะส่งกลิ่นหอมเฉพาะตัว
- ความแน่นของผล จะลดลงเมื่อใช้น้ำฉีด หรือ ไม้เคาะเพื่อฟังเสียง ถ้าเสียงโปร่งแสดงว่ายังไม่แก่ ถ้าเสียงทึบ (หรือแปะ) แสดงว่าแก่จัด ได้ที่แล้ว

วิธีการเก็บผลเพื่อบริโภคสด ใช้มีดตัดที่ก้านผลให้เหลือขั้วติดผลไว้บ้าง และคงให้มีจุดติดอยู่กับผลเพื่อป้องกันการเน่าของผล อันเนื่องจาก แผลที่เกิดจาก การปลิดจุกหรือขั้วผล ออก หลังจากตัดผลแล้วให้ใช้มีดฟันใบต้น เดิมออกเสียบ้าง เพื่อให้หน่อได้รับแสงแดดอย่างเต็มที่ และเหลือหน่อคืนไว้แทนต้นเดิม 1-2 หน่อเท่านั้น ส่วนหน่อที่เหลือก็ขุดหรือปลิดออกจากต้นนำไปปลุกขยายเนื้อที่หรือจำหน่าย ต่อไปได้ พันธุ์ภูเก็ต จะนิยมปลิดจุกตั้งแต่ผลมีอายุประมาณ 2 เดือน ส่วนพันธุ์อินทรีชนิดและ พันธุ์ขาว จะตัดจุกทิ้งประมาณ 1/2 ส่วน ในเวลาที่เก็บผลจำหน่าย

ส่วนการเก็บผลเพื่อส่งโรงงานอุตสาหกรรม จะทำโดยปลิดผลออกจากก้านเท่านั้น หรืออาจจะปลิดจุกออกด้วยโดยการเก็บผลสับปะรดให้ได้คุณภาพดี ควรเก็บ 3 ครั้ง ครั้งแรกจะเก็บได้ประมาณ 20-25% ของผลทั้งหมดในแปลง ครั้งที่สอง เก็บหลังจากครั้งแรกประมาณ 5 วัน จะเก็บได้ประมาณ 40-60% ของผลทั้งหมด ครั้งที่สาม เก็บหลังจากครั้งที่สองประมาณ 5-7 วัน โดยเก็บผลที่เหลือทั้งหมด

2.4 โครงสร้างทางการตลาดของสับปะรดส่งโรงงาน

2.4.1 เกษตรกร เกษตรกรผู้ปลูกสับปะรดในปัจจุบันส่วนใหญ่เป็นเกษตรกรรายย่อยและยังไม่มีการสร้างพลังต่อรองการขาย และการกำหนดราคาสับปะรด ราคาสับปะรดจะถูกกำหนดโดยโรงงานผู้ผลิตสับปะรดกระป๋อง และเป็นผู้กำหนดโควต้าในการผลิตของเกษตรกรผู้ปลูกด้วย ปีใดเกษตรกรผู้ปลูกสับปะรดมีเป็นจำนวนมาก ก็จะแย่งโควต้าตัดราคากันเอง ทำให้โรงงานได้เปรียบในการรับซื้อสับปะรดของเกษตรกรในราคาต่ำ และผลผลิตสับปะรดเมื่อตัดแล้วจะเก็บไว้ได้ไม่นาน จึงจำเป็นต้องขายให้ได้ ถึงแม้จะขาดทุนก็ตาม และถ้าปีใดสับปะรดที่ปลูกมีน้อย ราคาที่โรงงานรับซื้อจะสูงแต่ผู้ปลูกสับปะรดก็ไม่สามารถจะปลูกได้ทันการกับเวลาที่ราคาสับปะรดสูงดังกล่าว จึงทำให้ผลผลิตขาดแคลนที่จะป้อนโรงงานในบางฤดู

ในระบบการซื้อ - ขาย สับปะรดส่งโรงงาน ผู้ซื้อจะเป็นผู้กำหนดราคาในการขาย และจะทำการซื้อ-ขายกันที่ไร่ โดยผ่านพ่อค้าคนกลาง ซึ่งเป็นพ่อค้าจรหรือพ่อค้าตัวแทนที่มีโควต้าของโรงงาน โดยจะนำรถพร้อมค้ำชั่งไปรับซื้อเกษตรกรที่ไร่ซึ่งพ่อค้าจะหักค้ำขนส่งจากเกษตรกร

และบวกกำไรที่พ่อค้าต้องการได้รับ ฉะนั้นราคาที่เหลือหลังหักค่าขนส่งและกำไร พ่อค้าจากราคาหน้าโรงงานรับซื้อแล้ว ราคาที่เกษตรกรได้รับจึงต่ำมาก เมื่อเปรียบเทียบกับผลตอบแทนที่ได้รับกับเวลาที่เสียไป กับผลตอบแทนจากการปลูกพืชอื่นๆ โดยเฉพาะช่วงที่สับปะรดออกสู่ตลาดมาก เกษตรกรจะถูกกดราคามาก

ในการซื้อ-ขายสับปะรดผ่านระบบสหกรณ์ โดยให้สหกรณ์เป็นตัวแทนของสมาชิกในการขอโควตาจากทางโรงงาน และสมาชิกสหกรณ์จะส่งสับปะรด โดยผ่านสหกรณ์ ราคาที่สหกรณ์จ่ายให้เกษตรกรจะเป็นราคาที่หน้าโรงงานรับซื้อ หักด้วยค่าขนส่ง (ซึ่งส่วนใหญ่แล้วสมาชิกจะรวมเหมาจ่ายกันเอง) และหักค่าบริการเท่านั้น ฉะนั้นราคาที่สหกรณ์รับซื้อจะสูงกว่าที่พ่อค้ารับซื้อ แต่ระบบการซื้อ-ขายผ่านระบบสหกรณ์มีจำนวนน้อยเพราะสหกรณ์ขาดบริการด้านรถขนส่ง สมาชิกต้องหารถมาขนส่งเอง สมาชิกจึงไม่นิยมซื้อ-ขายผ่านระบบสหกรณ์ จะผ่านก็ต่อเมื่อสมาชิกผู้ปลูกได้รับความเดือดร้อน เมื่อมีปริมาณสับปะรดมากในท้องตลาด จึงจำเป็นต้องให้สหกรณ์ช่วยขอโควตาจากทางโรงงานให้เป็นกรณีพิเศษ ซึ่งมักจะได้เพียงเล็กน้อยแต่ไม่พอเพียงกับความต้องการของสมาชิก

2.4.2 พ่อค้า พ่อค้าที่รับซื้อสับปะรดจากเกษตรกรผู้ปลูกจะมีทั้งพ่อค้าที่มารับซื้อสำหรับการบริโภคสด และพ่อค้าที่รับซื้อสับปะรดสดส่งโรงงาน

พ่อค้าที่รับซื้อสับปะรดสดเพื่อบริโภค พ่อค้าประเภทนี้อาจจะเป็นพ่อค้าในท้องถิ่นหรือต่างถิ่น ที่มีพาหนะของตนเองรับซื้อสับปะรดถึงไร่เกษตรกร เพื่อนำมาขายให้กับผู้บริโภคในตลาด ส่วนใหญ่การซื้อขายแต่ละครั้งจะเป็นไปตามกำลังเงินของพ่อค้าแต่ละคน

สำหรับพ่อค้าสับปะรดส่งโรงงาน พ่อค้าประเภทนี้มีบทบาทสำคัญในการหาวัตถุดิบป้อนโรงงาน หรือบางทีเป็นตัวแทนของโรงงาน ในการคุมโควตาของโรงงานและไปกว้านซื้อจากเกษตรกรในราคาต่ำ และขายให้โรงงานในราคาสูง เฉพาะช่วงที่สับปะรดขาดแคลนในตลาด หรือไปกว้านซื้อจากเกษตรกรในช่วงที่สับปะรดล้นตลาดเป็นต้น เพราะประมาณโควตาเข้าโรงงานมีอยู่จำกัด ซึ่งพ่อค้าเหล่านี้จะทำให้เกษตรกรผู้ปลูกต้องเสียผลประโยชน์จากการเพาะปลูกไปอย่างมาก เพราะเกษตรกรจำเป็นต้องขายผลผลิตของตนเองเมื่อตัดออกจากไร่แล้ว ไม่สามารถที่จะทิ้งรอเวลาและราคาได้นานเกินไป มิฉะนั้นสับปะรดก็จะเน่าเสียหายได้

2.4.3 การซื้อขายสับปะรดสดระหว่างเกษตรกร-พ่อค้าคนกลาง-โรงงาน โดยปกติทางโรงงานอุตสาหกรรม จะรับซื้อสับปะรดจากเกษตรกรทั่วไปที่สามารถนำสับปะรดมาส่งโรงงานเว้นแต่ช่วงระยะเดือนเมษายน-มิถุนายน ซึ่งเป็นระยะที่สับปะรดออกมากเกินกว่ากำลังการผลิตของโรงงาน ดังนั้นในช่วงระยะนี้ทางโรงงานจะให้โควตาแก่เกษตรกรที่มีประวัติในการส่งสับปะรดมาจำนวนมาก และสมัครมาขอให้แก่โรงงาน ผู้ที่ได้รับโควตานี้ส่วนมากคือเกษตรกรราย

ใหญ่ที่นอกจากจะขายสับปรดจากไรต์ตนเองแล้วยังทำหน้าที่เป็นพ่อค้าคนกลางรับซื้อสับปรดจากเกษตรกรรายย่อยแล้วรวบรวมส่งให้แก่โรงงานอีกครั้งหนึ่ง นอกเหนือไปจากการให้โควต้ากับพ่อค้าที่ส่งสับปรดให้แก่โรงงานเป็นประจำแล้ว ทางโรงงานยังมีสิ่งดึงดูดใจที่ผูกมัดพ่อค้าเหล่านี้คือ⁷

- (1) พ่อค้าที่ได้รับโควต้า ทางโรงงานจะให้กะบะที่ใส่สับปรด ที่เรียกว่า " บิน " (Bin) ซึ่งสามารถนำสับปรดเข้าชั่งน้ำหนักได้เลยไม่ต้องรอคิวรับซื้อจากโรงงาน
- (2) ในการคัดทางโรงงานจะไม่พิถีพิถันมากนัก
- (3) ทางโรงงานอาจจะให้ราคาพิเศษ ถ้าสับปรดมีคุณภาพดี ซึ่งราคาอาจจะสูงกว่าที่ประกาศรับซื้อหน้าโรงงาน

พ่อค้าที่ได้โควต้าจากโรงงาน และรับซื้อจากเกษตรกร 2 แบบ คือ

- (1) เกษตรกรรายย่อยจะขายผ่านพ่อค้าส่งโรงงาน หรือขายเหมาขาดให้พ่อค้าโดยยอมเสียค่าบริการขนส่ง ทางพ่อค้าจะหักในราคาสับปรด ซึ่งแล้วแต่จะตกลงกันเมื่อส่งสับปรดเข้าสู่โรงงานแล้ว พ่อค้าจะนำสำเนาใบแจ้งน้ำหนักสุทธิ และราคามาให้ แล้วจึงชำระเงินให้เกษตรกร

- (2) เกษตรกรขายเหมาให้พ่อค้า ซึ่งพ่อค้าจะไปรับซื้อถึงไร่ หลังจากชั่งน้ำหนักแล้วจะชำระเงินสดทันที ซึ่งพ่อค้าจะกำหนดราคาให้เกษตรกรเองทั้งหมด และก่อนพ่อค้าจะนำส่งโรงงานอาจจะนำมาแยกคัดสับปรดที่ไม่ได้ขนาดและคุณภาพเพื่อขายไปยังพ่อค้าตลาดบริโภคสดหรือขายส่งให้โรงงานสับปรดแช่เย็น ส่วนที่เหลือจึงส่งโรงงานสับปรดกระป๋องต่อไป

เนื่องจากการขายสับปรดให้โรงงานมีข้อยุ่งยากและระแยะมาก เกษตรกรรายย่อยๆ ส่วนใหญ่จึงนิยมขายผลผลิตผ่านพ่อค้าคนกลาง โดยยอมเสียค่าบริการให้แก่พ่อค้าถึงแม้จะได้ราคาต่ำ แต่ก็ได้รับเป็นเงินสดทันที

2.4 มาตรฐานสับปรดโรงงานของประเทศไทย⁸

2.5.1 ข้อกำหนดเรื่องคุณภาพ (Provisions Concerning Quality)

สับปรดต้องมีคุณภาพขั้นต่ำ ซึ่งทุกชั้นคุณภาพตามมาตรฐานนี้ ดังต่อไปนี้

- เป็นสับปรดสดทั้งผล ไม่มีจุกและก้าน
- เป็นสับปรดที่สุกได้ที่

⁷ ฝ่ายวิจัยสถาบันพัฒนาการเกษตร " ข้อสัญญาผูกพันของเกษตรกรผู้ปลูกสับปรดส่งโรงงาน ปี2526" กองวิจัยเศรษฐกิจการเกษตร สำนักงานเศรษฐกิจการเกษตร , กุมภาพันธ์ 2527

⁸ ประกาศกระทรวงเกษตรและสหกรณ์ เรื่อง " มาตรฐานสับปรดโรงงานของประเทศไทย พศ.2543 "

- มีลักษณะคุณภาพที่ดี ปราศจากผลแกนไม่ซ้ำ ไม่มีตำหนิที่เห็นเด่นชัดและไม่
เน่าเสีย

- ไม่มีกลิ่นและรสผิดปกติ
- ไม่มีการแค่จุกหรือเตาะจุก
- ไม่มีเชื้อราที่ซ้ำ
- ปลอดภัยจากศัตรูพืชและความเสียหาย อันเนื่องมาจากศัตรูพืช รวมทั้งบาดแผล
เกิดจากรอยมีดหรือของมีคม โดยการตรวจสอบด้วยสายตา

สับปะรดต้องผ่านการเก็บเกี่ยวอย่างถูกต้องตามกระบวนการเก็บเกี่ยวและการดูแล
ภายหลังการเก็บเกี่ยว เพื่อให้ได้คุณภาพเป็นที่ยอมรับได้เมื่อถึงปลายทาง

การแบ่งชั้นคุณภาพ (Classification) แบ่งได้เป็น 2 ชั้นคุณภาพ ดังนี้

- (1) ชั้นหนึ่ง (Class I)
- (2) ชั้นสอง (Class II)

โดยดูจาก

- สภาพความสมบูรณ์ภายนอก ในทุกชั้นคุณภาพ สับปะรดต้องมีคุณภาพดี
ตรงตามพันธุ์ ปลอดภัยจากศัตรูพืช ผลปลอดภัยจากตำหนิ หรือมีตำหนิที่ผิวได้เล็กน้อย โดยไม่มีผลต่อรูป
ลักษณะ คุณภาพ และคุณภาพการเก็บรักษาและมีขนาดตามข้อกำหนดเฉพาะขนาด
- สภาพความสมบูรณ์ภายใน ในทุกชั้นคุณภาพ เนื้อสับปะรดต้องมีลักษณะ
ปกติ และมีความสุกไม่น้อยกว่าร้อยละ 25 หรือไม่สุกมากเกินไป (เมื่อมีสีเหลืองใส มีกลิ่นโอ้)
และมีไนเตรทในเนื้อสับปะรดไม่เกิน 25 มิลลิกรัม/กิโลกรัม

2.5.2 ข้อกำหนดเฉพาะเรื่องขนาด (Size Specification)

สับปะรดในแต่ละชั้นคุณภาพ ต้องเป็นไปตามข้อกำหนดเฉพาะ ดังนี้

ตารางที่ 3 แสดงการแบ่งชั้นคุณภาพของสับปะรด

ชั้นคุณภาพ	เส้นผ่านศูนย์กลางผล ✓ (เซนติเมตร)	ความยาวผล (เซนติเมตร)
ชั้นหนึ่ง (Class I)	10.5 - 15.5	ไม่น้อยกว่าเส้นผ่านศูนย์กลางผล
ชั้นสอง (Class II)	9.0 - 10.4	ไม่น้อยกว่าเส้นผ่านศูนย์กลางผล

✓ เส้นผ่านศูนย์กลางผลวัดที่บริเวณที่กว้างที่สุดของผล

2.5.3 ข้อกำหนดเรื่องการจัดเรียง (Provisions Concerning Presentation)

การบรรจุและการขนส่ง (Packing and Transportation)

ต้องจัดเรียงสับปะรดในพาหนะขนส่งให้เป็นระเบียบและแน่น เพื่อป้องกันความเสียหายที่อาจเกิดจากการกระแทก อันมีผลต่อคุณภาพสับปะรด พาหนะขนส่งต้องสะอาด ปราศจากกลิ่นแปลกปลอม และต้องควบคุมไม่ให้เกิดการปนเปื้อน ที่มีผลต่อคุณภาพสับปะรดระหว่างการขนส่ง

2.5.4 เอกสารประกอบการขาย (Sales Document)

1. ข้อมูลผู้ขาย (Identification)

ต้องระบุชื่อที่อยู่ของผู้ขาย

2. ข้อมูลแหล่งผลิต (Origin of Produce)

ต้องระบุจังหวัดแหล่งผลิตในประเทศไทย

2.5.5 สารปนเปื้อน (Contaminants)

ห้ามใช้สารเคมีที่กระทรวงเกษตรและสหกรณ์ไม่อนุญาตและห้ามใช้สารเร่งสับปะรดสุกโดยไม่ได้รับคำแนะนำจากกระทรวงเกษตรและสหกรณ์เป็นอันขาด

2.5.6 สุขลักษณะ (Hygiene)

ผลิตผลในมาตรฐานนี้ ให้ดำเนินการไปตามหลักการทั่วไปของการปฏิบัติที่ถูกต้องทางการเกษตร (Good Agricultural Practice : GAP)

2.5.7 เกณฑ์การชักตัวอย่างและการวิเคราะห์ (Sampling and Analysis Procedures)

1. เกณฑ์การชักตัวอย่าง

รถบรรทุกขนาดเล็ก เช่น รถปิกอัพ สุ่มหยิบไม่น้อยกว่า 2 ครั้ง ทุกละ ไม่น้อยกว่า 20 ผล หรือตามน้ำหนักรถบรรทุก คันละไม่น้อยกว่า 16 ผล

รถบรรทุกขนาดใหญ่ เช่น รถ 6 ล้อ และ 10 ล้อ สุ่มหยิบไม่น้อยกว่า 3 ครั้ง ทุกละ ไม่น้อยกว่า 20 ผล หรือตามน้ำหนักบรรทุก คันละไม่น้อยกว่า 10 ผล

2. เกณฑ์การวิเคราะห์

ในเตรท วิเคราะห์ในเตรทด้วยวิธีรวดเร็วที่กึ่งกลางผลความตึก 2.5 - 3.75

เซนติเมตร จากผิวเปลือก โดยใช้ไนเตรทสตริป (Nitrate Strip) และ เทียบสีกับค่ามาตรฐาน

2.6 สถานะการปลูกสับประคองเกษตรกร ตำบลบ้านเสด็จ

2.6.1 สภาพทั่วไปของตำบลบ้านเสด็จ

ตำบลบ้านเสด็จ มีที่ตั้งอยู่ทางตอนเหนือของ อำเภอเมือง จังหวัดลำปาง ไปตามทางหลวงแผ่นดินหมายเลข 1 สายเชียงใหม่-นครสวรรค์ และมีระยะทางห่างจากตัวอำเภอเมืองลำปางเป็นระยะทางประมาณ 17 กิโลเมตร มีเนื้อที่ประมาณ 84 ตารางกิโลเมตร มีเขตตามแนวเขตตำบลตามกฎหมายว่าด้วยลักษณะปกครองท้องที่ดังนี้

ทิศเหนือ	ติดต่อกับตำบลบ้านแลง	อำเภอเมืองลำปาง
ทิศใต้	ติดต่อกับตำบลพิชัย	อำเภอเมืองลำปาง
ทิศตะวันออก	ติดต่อกับตำบลบ้านดง	อำเภอแม่เมาะ

ทิศตะวันตก	ติดต่อกับตำบลบุญนาคนพัฒนาและตำบลทุ่งฝ้าย	อำเภอเมืองลำปาง
------------	--	-----------------

ภูมิประเทศในตำบลบ้านเสด็จสามารถจำแนกเป็น 2 ประเภทใหญ่ๆคือ บริเวณที่ลาดชันและที่ลุ่ม มีแนวเขาที่ผ่านคือ ฝิ่ปันน้ำกลาง วางตัวในแนวเหนือ - ใต้ แบ่งเขตตำบลบ้านเสด็จออกจากตำบลบ้านดงอำเภอแม่เมาะ

ภูมิอากาศจัดอยู่ในภูมิอากาศเขตร้อนแบบสะวันนา หรือ Aw (ร้อนชื้น) อุณหภูมิสูงสุดโดยเฉลี่ยในเดือนเมษายน และต่ำสุดในเดือนมกราคม ปริมาณน้ำฝนอยู่ในระดับค่อนข้างสูง

ระดับความลาดชันจะอยู่บริเวณด้านทิศตะวันออกของตำบล ซึ่งบางส่วนอยู่ในเขตป่าสงวน ป่าแม่ยาง - แม่อาจ โดยมีระดับความลาดชันในระดับสูงที่ 16-35%

ตำบลบ้านเสด็จ มี 13 หมู่บ้านประกอบด้วย

หมู่ 1 บ้านทรายมูล

หมู่ 2 บ้านจำคำ

หมู่ 3 บ้านทรายทอง

หมู่ 4 บ้านปงอ้อม

หมู่ 5 บ้านเสด็จ

หมู่ 6 บ้านห้วยยาง

หมู่ 7 บ้านห้วยน้ำเค็ม

หมู่ 8 บ้านลูเหนือ

หมู่ 9 บ้านลูใต้

หมู่ 10 บ้านทรายทองพัฒนา

หมู่ 11 บ้านปงชัย

หมู่ 12 บ้านมะพัฒนา

หมู่ 13 บ้านทรายมูลพัฒนา

จำนวนประชากรทั้งสิ้นของตำบลบ้านเสด็จ 10,943 คน แยกเป็น ชายจำนวน 5,424 คน หญิงจำนวน 5,519 คน มีความหนาแน่นเฉลี่ยของประชากรต่อพื้นที่ 170.98 คน/ตารางกิโลเมตร (ข้อมูลจากสถานีอนามัยตำบลบ้านเสด็จ อำเภอเมือง จังหวัดลำปาง)

อาชีพที่สำคัญของตำบลบ้านเสด็จ ได้แก่ อาชีพเกษตรกรรมการทำไร่สับปะรด

2.6.2 การปลูกสับปะรดของตำบลเสด็จ⁹

การเตรียมดิน

จะเริ่มเตรียมดินประมาณเดือน มกราคม - มีนาคม โดยไถ 2 ครั้ง คือ ไถตะและไถแปร

การปลูก

จะเริ่มปลูกประมาณเดือน มีนาคม - เมษายน เป็นการปลูกแบบแถวเดี่ยว โดยใช้หน่อพันธุ์ประมาณ 4,000 หน่อ/ไร่

พันธุ์สับปะรด

พันธุ์สับปะรด ได้แก่ พันธุ์ปัตตาเวีย โดยหน่อพันธุ์ที่ใช้ปลูก นิยมใช้หน่อดินหรือหน่อข้าง จากแปลงเก่าที่จะรื้อทิ้งหลังจากปลูกมาแล้วประมาณ 3 ปี

การใส่ปุ๋ย

จะใส่ปุ๋ย 2 ครั้ง

ครั้งที่ 1 ใส่หลังจากปลูก 2 เดือน หรือ 60 วัน เมื่อรากงอกแล้ว โดยใส่ปุ๋ยสูตร 21-0-0 ไร่ละ 150 กิโลกรัม ประมาณเดือน พฤษภาคม

ครั้งที่ 2 ใส่หลังจากใส่ปุ๋ยครั้งแรก อีก 4 เดือน ประมาณเดือนกันยายน โดยใส่ปุ๋ยสูตร 15-15-15 หรือ 12-4-18+1mg0 อัตรา 150 กิโลกรัม/ไร่

การกำจัดวัชพืช

การฉีดยากำจัดวัชพืชจะเริ่มฉีด หลังจากใส่ปุ๋ยครั้งที่ 1 แล้วไม่เกิน 1 อาทิตย์ โดยส่วนใหญ่จะใช้ยาไฮวาการ์เม็ค(ตัวยาไฮวา เป็นยาฆ่า ส่วนยาการ์เม็ค เป็นยาคุม) 1 ไร่ ใช้ยาผสมน้ำ 200 ลิตร

⁹ เอกสารเผยแพร่, " การปลูกสับปะรด ", เกษตรอำเภอเมืองจังหวัดลำปาง : 2543

การติดผล

หลังจากใส่ปุ๋ย ครั้งที่ 2 แล้ว ประมาณเดือนมกราคม หรือ อีก 4 เดือน จะเริ่มออกผลหลังจากออกผลแล้ว อีก 3 เดือน หรือประมาณ เดือนเมษายน จะเริ่มห่อผล อีก 2 เดือนจะเริ่มเก็บเกี่ยว ประมาณ เดือน มิถุนายน - กรกฎาคม

การบังคับการออกดอกสับประรด

จะเริ่มทำเมื่อสับประรดอายุได้ ประมาณ 6 - 8 เดือน ถ้าใช้หน่อพันธุ์ที่สมบูรณ์ ประมาณ 6 เดือน ก็บังคับออกดอกได้

วิธีการบังคับ มี 2 วิธี

1. การหยอดแก๊ส แคลเซียมคาร์ไบด์ อัตรา 200-250 กรัม/น้ำ 500 ลิตร นำไปหยอดต้นสับประรด ต้นละ 70-80 ซีซี 2 ครั้ง ห่างกัน 5-7 วัน
2. ฉีดพ่นด้วยสารเคมีเอทธิฟอนอัตรา 100 ซีซี ผสมปุ๋ยยูเรีย 46-0-0 จำนวน 3 กิโลกรัม/น้ำ 200 ลิตร นำไปฉีดพ่นให้ทั่วทั้งใบและต้น 70-80 ซีซี/ต้น โดยฉีด 2 ครั้งห่างกัน 3-5 วัน

ไม่ควรบังคับผลช่วงเดือน ธันวาคม - มกราคม เพราะผลจะออกมาพร้อมฤดูใหญ่ และไม่ควรบังคับผลช่วงเดือน กุมภาพันธ์ เพราะผลจะเล็ก จุกใหญ่ คุณภาพต่ำ

2.7 ต้นทุนและผลตอบแทนการลงทุนทำไร่สับประรดเพื่อส่งโรงงานอุตสาหกรรม

2.7.1 ต้นทุนการทำไร่สับประรดเพื่อส่งโรงงาน

ในการปลูกสับประรดแต่ละครั้งนั้นสามารถให้ผลผลิตได้ถึง 3 รุ่น ซึ่งรุ่นที่ 1 มีอายุการปลูก 17-18 เดือน ในขณะที่รุ่นที่ 2 และ 3 มีอายุการปลูกถึงการเก็บเกี่ยวเพียง 10-12 เดือน ดังนั้นต้นทุนในการผลิตสับประรดรุ่นแรกจะเสียค่าใช้จ่ายสูงสุดเมื่อเทียบกับรุ่นที่ 2 และ 3 โดยเฉพาะค่าเตรียมดิน และหน่อพันธุ์ที่ใช้ปลูก ส่วนรุ่นที่ 2 และ 3 จะใช้หน่อพันธุ์ของรุ่นที่ 1 และไม่ต้องมีการเตรียมดินใหม่

ต้นทุนในการผลิตสับประรดของเกษตรกรประกอบด้วย

1. ต้นทุนผันแปร ประกอบด้วย
 - ค่าแรงงาน ซึ่งรวมถึงค่าแรงในการเตรียมดิน ค่าแรงในการปลูก ค่าแรงในการค่าดูแลรักษาจนถึงค่าแรงในการเก็บเกี่ยว
 - ค่าวัสดุ และอุปกรณ์การเกษตรได้แก่ ค่าหน่อพันธุ์ที่ใช้ปลูก ค่าปุ๋ย ค่ายาปราบศัตรูพืช ค่าน้ำมันเชื้อเพลิงและน้ำมันหล่อลื่น
 - ค่าใช้จ่ายอื่นๆ ประกอบด้วย ค่าซ่อมแซม และดอกเบี้ยเงินกู้

2. ต้นทุนคงที่ ประกอบด้วย

- ค่าที่ดิน ที่ใช้ในการเพาะปลูก
- ค่าภาษีและค่าเช่าที่ดิน และ
- ค่าเสื่อมอุปกรณ์การเกษตร

2.7.2 ผลตอบแทนจากการลงทุนทำไร่สับปะรดเพื่อส่งโรงงาน

ผลตอบแทนจากการลงทุนทำไร่สับปะรด หมายถึง รายได้จากการขายสับปะรดที่เกษตรกรขายได้ โดยคำนวณจากผลผลิตของสับปะรดที่ได้ของเกษตรกรคูณกับราคาขายเป็น กิโลกรัมของเกษตรกรที่ใช้ราคาตัวเฉลี่ยถ่วงน้ำหนัก